



europeana
think culture

EUROPEANA – SKAITMENINĖ VISOS EUROPOS BIBLIOTEKA

Europeana lotyniškai reiškia „Europos“, todėl *Europeana* yra Europos biblioteka, taip pat muziejus ir archyvas. Kai kalbama apie gausų kultūros paveldą ir skirtingus jo tipus (knygas, žurnalus, archyvinius dokumentus, muziejų eksponatus, architektūrinius, archeologinius objektus, garso, vaizdo įrašus, žemėlapius ir kt.), kuriuos norima pateikti visuomenei, *Europeana* dar gali turėti ir Europos vertybių reikšmę.

Europos skaitmeninė biblioteka *Europeana* internete suteikia bendrą daugiakalbę prieigą prie visos Europos skaitmeninto kultūros paveldo skaitmeninio turinio.

EUROPEANOS PRADŽIA

Skaitmeninės bibliotekos *Europeana* idėja pirmą kartą iškelta 2005 m. balandžio 28 d. laiške Europos Tarybos Pirmininkui ir Europos Komisijai (EK). Minėtame laiške šešių valstybių (Prancūzijos, Lenkijos, Vokietijos, Italijos, Ispanijos ir Vengrijos) vyriausybės vadovai pasiūlė sukurti virtualią Europos biblioteką, kurios tikslas – padaryti Europos kultūros ir mokslo išteklius prieinamus visiems. 2005 m. rugsėjo 30 d. EK paskelbė komunikatą „i2010: skaitmeninės bibliotekos“, kuriame kaip strateginis Europos iniciatyvos tikslas

pateikta EK strategija Europos skaitmeninei bibliotekai sukurti ir palaikyti.

Laipsniškas *Europeanos* kūrimas prasidėjo 2007 m. lapkričio 8 d. Nyderlanduose įsteigus Europos skaitmeninės bibliotekos fondą ir 2008 m. lapkričio 20 d. pradėjus veikti bibliotekos prototipui www.europeana.eu. Projektą vykdo darbo grupė, kurios biuras yra Nyderlandų nacionalinėje bibliotekoje. Remiamasi Europos bibliotekos kūrimo metu įgyta projektų valdymo ir techninės ekspertizės patirtimi. Europos biblioteka yra Europos nacionalinių bibliotekų direktorių konferencijos (*Conference of European National Librarians*) veiklos dalis, projekto vykdymą prižiūri EDL fondas (*EDL Foundation*), kuris apima keturias svarbiausias Europos kultūros paveldo asociacijas.

Europeana yra teminis tinklas, kurį Europos Komisija kaip „i2010: skaitmeninės bibliotekos“ politikos dalį iki 2009 m. finansavo pagal *eContentplus* programą, o nuo 2009 m. – pagal Informacijos ir komunikacijos technologijų politikos rėmimo programos (*Information and Communication Technologies Policy Support Programm*, toliau – ICT PSP) antrą temą – „Skaitmeninės bibliotekos“. Europos Komisijos tikslas – pasiekti, kad *Europeana* palengvintų naudojimąsi Europos informacijos ištekliais elektroninėje aplinkoje. Europa turi turtingą kultūros paveldą, kuris gali būti prieinamas internete derinant daugiakultūres ir daugiakalbes aplinkas bei taikant pažangiausias technologijas ir verslo modelius.

Europos Komisija prašo šalis nares prisidėti prie *Europeanos* kūrimo:

√ investuoti į skaitmeninimą, skatinti nacionalinių sistemų, kurios teiktų turinį *Europeanai*, kūrimą ir taip garantuoti skaitmeninimo plėtrą;

√ siekti, kad *Europeana* būtų žinoma visuomenėje;

√ tiesiogiai prisidėti prie *Europeanos* finansavimo.

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija pavedė Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai tapti Europos skaitmeninės bibliotekos fondo nare ir tokiu būdu atstovauti

mūsų šalies atminties institucijų interesams. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos, kaip ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių bibliotekų, kolekcijos *Europeana* bus pateiktos per vieną iš Europos skaitmeninės bibliotekos segmentų – Europos biblioteką (*The European Library*).

DABARTINĖ EUROPEANA

Europeana nėra vientisa duomenų bazė. Tai – atvira prieiga prie visų Europoje veikiančių duomenų sistemų (muziejų, bibliotekų ir archyvų). Vartotojams, norintiems gauti informaciją apie Europos kultūros paveldą, jau nebereikia ieškoti objektų kiekvienoje skaitmeninėje bibliotekoje atskirai; dabar jie daug tokio pobūdžio informacijos gali gauti *Europeanoje*.

2009 m. vasarą *Europeanos* svetainėje www.europeana.eu jau buvo pateikta apie 5 mln. skaitmeninių vaizdų. Projektą įgyvendina apie 150 partnerių, atstovaujančių daugiau negu 1 000 institucijų. Šio projekto įgyvendinimui jau panaudota daugiau kaip 8 mln. eurų. 2009–2011 m. Europos Sąjunga šiam projektui kasmet yra numačiusi skirti po 2,5 mln. eurų. Kitą finansavimo dalį skiria Europos Sąjungos valstybės narės ir kultūros institucijos.

Europos muziejai, tarp jų ir Luvras (*Louvre*) Paryžiuje, Rijks muziejus (*Rijksmuseum*) Amsterdame, *Europeanoje* pristato dalį savo turimų skaitmenintų tapybos darbų ir kitų kolekcijų eksponatų. Minėtų šalių valstybiniai archyvai leido naudotis svarbiais nacionaliniais dokumentais, o Prancūzijos Nacionalinis audiovizualinio meno institutas (*Institut National de l'Audiovisuel*) pateikė 80 000 vaizdo įrašų, kuriuose įamžinti XX a. mūšiai (pradedant 1914 m.), vykę Prancūzijoje.

Dauguma Europos nacionalinių bibliotekų jau yra pateikusios nemažai skaitmeninės informacijos apie jose sukauptus ir saugomus rankraščius, knygas, kurios praturtino pasaulį naujomis idėjomis.

Iki šiol *Europeanoje* buvo pristatyta dar tik apie 1% Eu-

ropos bibliotekų ir kultūros institucijų turimų kūrinių ir 5 % visų Europos Sąjungos skaitmeninių knygų.

Šio projekto vienas iš svarbiausių tikslų – pasiekti, kad interneto vartotojams būtų prieinama kuo daugiau informacijos apie skaitmeninius kultūros paveldo objektus. Tai numatoma daryti plečiant *Europeanos* tinklą. Planuojama, kad 2010 m. šioje skaitmeninėje bibliotekoje jau bus prieinami duomenys apie daugiau kaip 10 mln. skaitmeninių objektų.

KAIP VEIKIA *EUROPEANA*?

Objektų paiešką galima pradėti pagrindiniame puslapyje į paieškos laukelį įvedus raktažodį arba tikslesnius paieškos kriterijus (pavadinimą, kūrėją, datą). Paieškos rezultatai gali būti rūšiuojami pagal šiuos kriterijus: kalbą, valstybę, datą, tiekėją ir tipą. Skaitmeniniai objektai portale *Europeana* rūšiuojami taip:

√ vaizdai – paveikslai, piešiniai, žemėlapiai, muziejinių objektų fotonuotraukos ir vaizdai;

√ tekstai – knygos, laikraščiai, laišakai, dienynai ir archyviniai dokumentai;

√ garso medžiaga – muzika ir sakytinis žodis (ritiniai, juostos, diskai ir radijo transliacijos);

√ vaizdo medžiaga – filmai, kronikos ir TV transliacijos.

Europeana – daugiakalbis portalas, skelbiantis informaciją 27 kalbomis, kuriame informacija apie skaitmenintus objektus yra pateikiama vienoda tvarka konkrečiuose 15 laukų. Atvėrus atskiro objekto aprašymą, galima lengvai pereiti į originalią šį objektą *Europeanoje* pristatančios institucijos (partnerio) svetainę. Pati informacija apie objektą dažniausiai pateikiama tik viena kalba (šalies, kurioje saugomas *Europeanai* pateikiamas kūrinys). Planuojama, kad ateityje paieškos laukelyje įvestas raktinis žodis bus susiejamas su atitikmenimis kitomis kalbomis. Portale techninė informacija bei vadybos skiltis ir toliau bus pateikiama tik anglų kalba.

Interneto vartotojai, norėdami naudotis *Europeanos* duomenų baze, joje neprivalo registruotis, tačiau registruotiems vartotojams ši skaitmeninė biblioteka teikia daugiau galimybių. Skiltyje *Mano Europeana* galima išsaugoti užklausas ar interneto adresų sąrašus, paryškinti atskiras pozicijas bei išsaugoti vaizdų nuorodas savo aplankuose, išsiųsti nuorodą draugui.

Europeana skiriasi nuo kitų paieškos sistemų, pvz., tokių kaip *Google*, nes yra labiau specializuota: ji pateikia mažiau rezultatų, bet jie yra tikslesni. *Europeana* susieja skirtingų tipų dokumentus, pvz., informaciją apie dailininko tapybos darbus su archyviniais dokumentais ir knygomis, kurios susijusios su jo gyvenimu ir kūryba.

Skaitmeninė biblioteka pasižymi turinio kokybe ir autentiškumu (tai užtikrina turinį teikiančios kultūros organizacijos). *Europeanoje* pateikiant duomenis apie skaitmeninius objektus, privaloma laikytis Europoje galiojančių autorių teisių įstatymų.

Įgyvendinant *Europeanos* projektą, iškilo su skaitmeninio procesu susijusių problemų. Šiuo metu *Europeanoje* laikomos skaitmeninės knygos yra daugiausiai visuotinės nuosavybės, t. y. jų autorystė teisės aktais nebesaugoma (autoriaus teisės saugomos 70 metų nuo autoriaus mirties). Dėl teisinių priežasčių šiuo metu *Europeanoje* nėra nei išspaudintų spaudinių (jie sudaro apytiksliai 90 % knygų Europos nacionalinėse bibliotekose), nei nežinomų autorių darbų, kurių autorystės nustatyti neįmanoma, o autoriaus teisės vis dar saugomos (tokių kūrinių kolekcijose yra apie 10–20 %).

Europos Komisija paskelbė viešąją konsultaciją dėl Skaitmeninės Europos bibliotekos *Europeanos* ateities ir knygų skaitmeninimo, kuri truks iki 2009 m. lapkričio 15 dienos. Komisija klausia, kaip užtikrinti, kad skaitmeninė medžiaga būtų prieinama naudotojams visoje Europos Sąjungoje, ar turėtų būti glaudžiau bendradarbiaujama su leidėjais dėl medžiagos, kurios autoriaus teisės saugomos, ar vertėtų sudaryti nežinomų autorių ir išspaudintų kūrinių Europos registrus, kaip ilgainiui turėtų būti finansuojama *Europeana*.

Europos Komisija parengė klausimyną, kuris yra prieina-

mas Europos Komisijos puslapyje anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis (http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/itemlongdetail.cfm?item_id=5181).

BENDRADARBIAVIMAS SU *EUROPEANA* IR KITI PROJEKTAI

Europeana turi nemažą partnerių tinklą, kuriam priklauso prie jos atsiradimo ir plėtros prisidėjusios organizacijos. Jos dažniausiai atstovauja *Europeanai* savo valstybėse bei profesinėse asociacijose. Tarp tokių institucijų yra ir Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas, Latvijos nacionalinė biblioteka. Su *Europeana* bendradarbiauja organizacijos, kurios prisideda prie skaitmeninio turinio (piešinių, knygų, radijo, televizijos transliacijų ir kt.) pateikimo. Tarp šių organizacijų yra didelių turinio telkėjų (angl. *aggregator*), kurie surenka medžiagą iš daugelio bendradarbiaujančių organizacijų, pateikia ją savo tinklalapyje ir nukreipia ją į *Europeana*. Didžiausias iš tokių turinio telkėjų yra Prancūzijos kultūros portalas www.culture.fr. Jis pateikia turinį iš 480 Prancūzijos organizacijų. Tarp jų yra ir Luvras bei d'Orsay muziejus (*Musee d'Orsay*) Paryžiuje. *Europeanoje* po telkėjo pavadinimo skliaustuose nurodomas organizacijų, bendradarbiaujančių su turinio telkėju, skaičius.

Projektas *Europeana Local* (www.EuropeanaLocal.eu) yra vienas iš tokių svarbių turinio telkėjų. *Europeana Local* tikslas – vietinių ir regionų institucijų teikiamą skaitmenintų kultūros paveldo objektų skaitmeninį turinį padaryti prieinamą per Europos skaitmeninę biblioteką. *Europeana Local* kuria daugialypius vietinius institucijų tinklus, kurie sujungiami į 27 Europos valstybių kultūros sektoriams atstovaujančią sistemą. *Europeana Local* dirba su EDL fondu kurdama paprastą, veiksmingą ir tvarią sistemą, kuria naudodamasi vietinės ir regionų institucijos galėtų lengvai paskelbti turinį *Europeanoje*. Be to, įgyvendinant šį projektą, diegiamas ir skatinamas *Europeanos* infrastruktūros, įrankių, standartų

naudojimas, palengvinantis metaduomenų tarpusavio sąveiką. Vienas iš projekto tikslų yra kiekviename regione analizuoti skaitmenintų objektų skaitmeninį turinį ir taip nustatyti bendras visai Europai svarbias skaitmeninamų objektų temas ir skaitmeninimo prioritetus, kuriais vadovaujantis reikėtų kelti turinį į *Europeana*.

Lietuva taip pat jau yra įsijungusi į *Europeana Local* projektą. Šiuo metu jame dalyvauja Biržų krašto muziejus „Sėla“ bei Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus.

Europeana – puiki galimybė aktualizuoti Europos Sąjungos valstybių narių turimo kultūros paveldo vertę ir, naudojantis informacinėmis technologijomis, visiems visuomenės sluoksniams susipažinti su juo.

Pojekte *Europeana* dalyvaujančių šalių aktyvumas pagal su-skaitmenintų objektų kiekį (2009 metų liepos mėn. duomenys):

Prancūzija – 47 %	Austrija – 0,2 %
Vokietija – 15,4 %	Portugalija – 0,2 %
Olandija – 8 %	Vengrija – 0,1 %
D. Britanija – 7,9 %	Latvija – <0,1 %
Švedija – 5,2 %	Kipras – <0,1 %
Suomija – 4 %	Bulgarija – <0,1 %
Graikija – 1,6 %	Čekija – <0,1 %
Italija – 1,2 %	Danija – <0,1 %
Belgija – 1,1 %	Airija – <0,1 %
Slovėnija – 0,7 %	Lietuva – <0,1 %
Ispanija – 0,6 %	Malta – <0,1 %
Estija – 0,4 %	Slovakija – <0,1 %
Liuksemburgas – 0,4 %	Norvegija – 4,3 %
Lenkija – 0,3 %	Šveicarija – 0,4 %
Rumunija – 0,3 %	

Tekstą pagal informaciją, skelbiamą portale „Europeana“ <http://www.europeana.eu> (žiūrėta 2009-08-20) ir Europos Komisijos portale http://ec.europa.eu/index_lt.htm (žiūrėta 2009-09-04), parengė Giedrė Stankevičiūtė